Ties perkasų Nr. 57–58 riba, laisvose žemėse rasta ir XIV a. Jogailos laikų (1387–1392?) moneta (pav. 44). Jos averse Vytis heraldiškai žiūri į dešinę, reverse matyti dvigubas kryžius skyde. Monetos svoris 0,382 g. Jos priklausomumą nustatė V. Aleksiejūnas.

Vytautas Urbanavičius, Ilona Vaškevičiūtė

Excavations in the remains of Tuskulėnai estate site

With the purpose to identify the burial place of people liquidated by the KGB in 1945–1947, a number of excavations were conducted in Tuskulėnai locality. The work gained a wider scope whereby an area of 6700 m² on the site of Tuskulėnai estate park was surveyed. The findings included waste pits with pottery from the 16th–17th centuries, animal bones as well as a Jageillonian coin from late 14th century.

Algirdas Žalnierius

Mažųjų Lapių dvarvietės žvalgomieji tyrinėjimai 1996 metais

Mažųjų Lapių dvaro žvalgomieji PRI tyrinėjimai buvo pradėti 1989 m., ištirtas 19 m² plotas. Darbai pratęsti tik 1996 m. Jų metu dvaras išmatuotas, nustatytos tolesnių tyrinėjimų kryptys.

Lapių dvaras istoriniuose šaltiniuose minimas jau nuo XVI a. pabaigos, kada jį valdė Krokuvos pilininkas Severinas Bonaras. XVII a. pradžioje dvarą dalijosi broliai Samuelis ir Aleksandras Valatkevičiai. Tuo metu buvo pastatyta Lapių bažnyčia, kuri vėlesnio savininko – Žemaičių seniūno, Vitebsko pilininko Jono Alfonso Lackio – buvo suremontuota 1639 m. J. A. Lackis pastatė mūrinį dvarą; jo liekanos tebestovi ir šiandien. Dvaras buvo apiplėštas ir sudegintas XVII a. viduryje, karo su Maskva metu. Vėliau atstatytas nebuvo, bet XVIII a. tebenaudoti jo rūsiai.

Po Lackių giminės dvaras XVIII–XIX a. priklausė Chelkovskiams, Tiškevičiams, Čackiams ir t. t. Tarpukario laikotarpiu Lapių dvaro centrą nusipirko buvęs Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas A. Merkys.

Kultūriniai sluoksniai dvarvietėje siekia nuo 0,7 m iki 3 m. Virš pirminio žemės paviršiaus dvarvietės ŠV dalyje yra susiklostęs 20–40 cm storio pilko juodžemio sluoksnis. Jo paviršiuje pastebėta gaisro pėdsakų, o rasti radiniai rodo, kad XVI a. viduryje čia yra stovėję mediniai pastatai. XVII a. pirmojoje pusėje buvo pastatytas mūrinis dvaro pastatas. Greičiausiai jis buvo dviejų aukštų, nes sienų storis siekia 1,15 m. Išlikusio pastato ilgis yra 31,4 m, plotis 15,4 m. Pastate įrengtas rūsys turėjo tris patalpas. R patalpa buvo perdengta cilindriniu skliautu. Apie kitų rūsio patalpų perdengimą žinių neturime. Į rūsį buvo patenkama iš laiptinės, įrengtos pastato P pusėje.

Prie pastato ŠV–PR kampų 3,5 m ir 3,4 m atstumu buvo pastatyti du apvalūs bokštai, kurių skersmuo – 4,25–4,3 m. Bokštai rūsių neturėjo. Nuo bokštų P kryptimi atsišakoja mūriniai pamatai. Atrodytų, kad rūmų P pusėje buvo mūrine tvora aptvertas kiemas. Taip pat P pusėje, ties centrine rūmų dalimi, pastebėta mūro liekanų – galima tik spėlioti, kokia buvo mūrų paskirtis. Aptvertas kiemas buvo išgrįstas lauko riedulių grindiniu. pastato R pusėje, sienoje, buvo įrengtas tualetas, kurio mūrinė duobė buvo 3,76 m ilgio ir 2,13–2,3 m pločio. Prie R sienos iki Neries šlaito kiemas ar apžvalgos aikštelė buvo išgrįsta plytų grindiniu.

Tyrinėjimų metu griuvenose ir perkasoje Nr. 2 buvo surinkta daug plokštinių koklių ir buitinės keramikos fragmentų, datuojamų XVI a. pabaiga–XVII a. pirmąja puse. Išskirtini Lackių giminės herbu puošti, baltu emaliu su aukso glazūra dailinti kokliai (pav. 45).

Mažųjų Lapių dvarvietė išsiskiria tuo, kad dvaro pastatas, sudegęs XVII a. viduryje, nebuvo atstatytas. Išliko pirminė, be vėlesnių rekonstrukcijų, jo planinė struktūra; archeologinių radinių datavimo viršutinė riba yra 1660 m.

Dvarvietėje surinkta osteologinė medžiaga leidžia teigti, kad ne tik miestiečiai teikė pirmenybę naminių gyvulių mėsai. Daugiausia rasta galvijų kaulų (57,57%), didelė dalis (18,18%) kiaulių. Laukinių žvėrių kaulai sudarė tik 3,03%.

Pav. 45. Mažosios Lapės. Lackių giminės herbu puoštas, baltu emaliu su aukso glazūra padengtas koklis.
Fig. 45. Mažosios Lapės. Tile decorated with the coat of arms of the Lackiai family and glazed with white enamel and gold.

Algirdas Žalnierius

Research on the site of estate in Mažosios Lapės, 1996

In 1989 and 1996 on the site of estate with manor house in Mažosios Lapės (Kaunas district) IMR studied an area of 19 m^2 and registered preserved buildings. The manor house was built in early 17th century and burnt down in 1660. According to the analysis, the estate consisted of a 31,4x15,4 m manor house with cellars and 2 round towers. The findings included tiles, pottery and animal bones.

Vladas Žulkus, Saulius Malonaitis

Pilies liekanos ir mitologiniai akmenys Pilies saloje Platelių ežere

Pilies sala yra žinomiausia iš 5 didžiųjų salų Platelių ežere. Istorinė tradicija teigia, jog pirmąją pilį Platelių ežero saloje pastatę skandinavai, salos pilis yra randama senoviniuose žemėlapiuose, medinės pilies liekanos Pilies saloje aprašytos 1585 m. inventoriuje. Pilies salos statiniai ir raštijoje, ir žmonėse paprastai siejami su karalienės Bonos dvaru. Šioje saloje nuo seno randama senovinių plytų ir akmeninių sviedinių. Tarp Pilies salos ir Šventorkalnio pusiasalio po vandeniu esama senovinio tilto liekanų.

Pilies sala yra apie 300x230 m dydžio, ilgesnė ŠV–PR kryptimi. Aukščiausia salos vieta yra ŠV, apie 10 m iškilusi virš ežero vandens lygio. Dar viena nedidelė pakiluma žymi salos P krašte. PR gale į salą yra įsiterpusi nemaža pelkė, kuri, sukilus vandeniui, susijungia su ežeru. Salos krantai aukšti, nuolaidesnė tik PR pusė. Pilies sala gana tankiai apaugusi medžiais.

1997 m. VLPIC kasinėjo aukščiausioje Pilies salos dalyje. Viename plote ir trijose perkasose buvo ištirtas 209 m^2 plotas. Plote arčiau salos V krašto, 20 cm gylyje, atidengta daug paskirų nedidelių akmenų ir kur ne kur vienas kitas didesnis akmuo – išsklaidytų grindinių ir medinio pastato ar pastatų pamatų pėdsakai. Į salos gilumą šių akmenų nebebuvo. Kultūrinio sluoksnio nėra – 20–30 cm gylyje visur rastas įžeminis žvyras. Radinių labai mažai: kelios geležinės vinys, puodyninio koklio rozetine anga nuolauža, pora nedidelių žiestųjų puodų šukių ir peiliuko fragmentas. Peiliukas turi kardo pavidalo kriauneles, puoštas dramblio (?) kaulu.

Kitos tyrinėtos vietos buvo salos ŠV smaigalyje, ten, kur paviršiuje esama gana didelių akmenų, kur lyg matomi griovių bei pylimėlio pėdsakai. Perkasose buvo aptikta akmeninių, surištų kalkių skiediniu pamatų fragmentų. Jie dėti 0,5–1 m gylyje ir buvo nuo 1,6 iki 2,35 m pločio. Aukštumėlės Š krašte pamatai išlikę geriau, kai kur akmenys gulėjo dviem eilėmis, kai kurie buvo tašyti. P dalyje ant žemės paviršiaus buvo vienas kitas paskiras akmuo, tačiau perkasose pamatų nerasta – jie sunaikinti. Tarp akmenų buvo viena sveika plyta ir keli didesni tokių vidutinių dydžių